

Herman Mølmen Høst

Demokrati som et resultat av den arabiske våren?

En komparativ case-studie av Tunisia og Egypt

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Ole Magnus Theisen

Mai 2020

Sammendrag

Denne arabiske våren i 2011 er en viktig hendelse og har preget debatten om demokratisering i Midtøsten. Egypt og Tunisia trekkes ofte frem som vellykte eksempler. Egypt har i dag reversert til et autokrati, mens Tunisia fortsatt er demokratisk. Oppgaven undersøker to hypoteser som kan forklare forskjellene på utviklingen i de to landene. Disse er militærets og sivilsamfunnets ulike organisering og posisjoner. Oppgaven konkluderer med at Tunisia har hatt et svakere militærapparat med en mindre politisk rolle enn det som var tilfellet i Egypt. I tillegg har de også hatt et bedre og mer selvstendig organisert sivilsamfunn.

Innholdsfortegnelse

<u>1. INTRODUKSJON.....</u>	<u>3</u>
<u>2. TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING</u>	<u>4</u>
2.1 MILITÆRETS ROLLE	4
2.2 SIVILSAMFUNNETS ROLLE.....	6
2.21 BRUKEN AV IKT.....	8
<u>3. METODE</u>	<u>9</u>
<u>4. HISTORISK KONTEKST FREM TIL DEN ARABISKE VÅREN.....</u>	<u>10</u>
4.1 EGYPT.....	10
4.2 TUNISIA.....	14
<u>5. DISKUSJON</u>	<u>18</u>
5.1 MILITÆRET SOM EN FAKTOR	18
5.2 SIVILSAMFUNNET SOM EN FAKTOR	20
<u>6. KONKLUSJON.....</u>	<u>22</u>
<u>LITTERATURLISTE.....</u>	<u>24</u>

1. Introduksjon

I årsskiftet 2010-2011 var Midtøsten sterkt preget av protester, demonstrasjoner og borgerkrig grunnet stor misnøye i befolkningen overfor styresmaktene. Den 17. desember 2010 satte en tunisisk fruktselger fyr på seg selv foran et regjeringsbygg i affekt og protest mot Ben Ali-regimet, en hendelse som satte i gang ringvirkninger i flere arabiske stater (Gelvin, 2015, s. 27). Blant annet oppsto det flere demonstrasjoner der arabiske autokratiske regimer ble bedt om å gå av på grunnlag av at de ikke hadde innfridd løfter om demokrati og menneskerettigheter (ibid., s. 34-35). Disse hendelsene blir ofte omtalt som den arabiske vår, ettersom de bringer håp om demokratisering hos flere autokratiske stater, dog navnet er omdiskutert da det er uenighet rundt hvorvidt hendelsene faktisk har bidratt til dette (AbuZayyad, 2012). Både regimet i Tunisia og Egypt måtte gå av som et resultat av opprørene og det ble stilt krav om frie og demokratiske valg (Robbins, 2015, s. 80-81). Til tross for en tilsynelatende optimisme med frie valg, gikk Egypt tilbake til autokrati etter et militærkupp i 2013, mens Tunisia har holdt flere frie valg og regnes i dag som det mest demokratiske arabiske landet i regionen (Masri, 2017, s. 292-293). Hvordan har det seg at det endte så forskjellig i Tunisia og Egypt? Hvilke mekanismer har vært tilstede?

Problemstillingen min for oppgaven er derfor følgende: *Hva forklarer det ulike utfallet av demokratiseringsprosessen i Tunisia og Egypt i etterkant av den arabiske våren?*

Blant de mange landene som tok del i den arabiske våren, har jeg valgt å se nærmere på Egypt og Tunisia i denne oppgaven. Det finnes mye litteratur som sammenligner disse landene, og det er det flere gode grunner til. Demografisk er landene svært ulike, Egypt er et mye større land med en mye større befolkning enn Tunisia, som på sin side, er mer urbanisert og har en mye større middelklasse (Gelvin, 2015, s. 39-40). Da dette er sagt er det også mange faktorer som gjør statene svært interessante å sammenligne. For det første er begge relativt religiøst homogene, der rundt 98 prosent og 90 prosent av befolkningen er sunnimuslimer i henholdsvis Tunisia og Egypt. Et annet likhetstrekk er hvordan begge, historisk sett, har hatt en tilsynelatende stor grad av autonomi, selv etter at Tunisia ble et fransk protektorat i 1881 og Egypt offisielt ble et protektorat av Storbritannia i 1914. I stedet for å bygge nye institusjoner, bygde de europeiske okkupantene heller videre på det som allerede var etablert og moderniserte i tråd med egne standarder. Dette kan ha en sammenheng med en styrket nasjonalfølelse blant befolkningen og kan kaste lys over hvorfor så mange sto sammen om regimeendring i 2011 for begge statene (ibid., s. 40-41).

Denne oppgaven har som formål å belyse ulike forklaringsfaktorer på hvorfor man i dag har et Tunisia som regnes som demokratisk og et Egypt som etter et militærkupp i 2013 gikk tilbake til autokrati, det til tross for at begge landene oppnådde demokratiske og frie valg etter protestbevegelsene i 2011. For å besvare dette, har jeg valgt å presentere og drøfte to forskjellige forklaringsfaktorer. For å spesifisere de ytterligere har jeg valgt å presentere disse faktorene som hypoteser. Førstnevnte hypotese handler om militæret som institusjon, både historisk og under den arabiske våren. Den andre hypotesen min handler om sivilsamfunnets politiske rolle, her vil jeg fokusere på organiseringen av sivilsamfunnet har vært en pådriver eller bremse på demokratiseringen i landene. Som en del av dette vil jeg også drøfte bruken informasjonsteknologi og kommunikasjonsteknologi (IKT) fra både opprørerne og regimet.

Hypotese 1: Militærets styrke, kapasitet og relasjoner til regimet og samfunnet forøvrig var betydelig for det ulike utfallet av revolusjonene i Tunisia og Egypt under den arabiske våren

Hypotese 2: Sivilsamfunnets grad av organisering og relasjoner til regimet har spilt en vesentlig rolle for hvordan demokratiseringen lyktes i ulik grad i Tunisia og Egypt under den arabiske våren

Den første delen av oppgaven er en teoridel som presenterer aktuelle teorier som skal belyse begge hypotesene mine. I tillegg til dette er det også en teoretisk del om IKT for å forstå mekanismene som kan påvirke et sivilsamfunn i retning fra eller mot demokrati. Dernest vil det være en metodedel som går nærmere inn på gjennomføringen av oppgaven. Senere vil jeg presentere den historiske utviklingen og den arabiske våren i Egypt og Tunisia. Etter dette er det en diskusjonsdel hvor jeg drøfter problemstillingen min i lys av hva jeg har presentert, før jeg til slutt kommer med en konklusjon.

2. Teori og tidligere forskning

2.1 Militærets rolle

Militærets politiske rolle har lenge vært diskutert i faglitteraturen og det har vært uenigheter rundt hvorvidt militæret institusjonelt sett er adskilt fra det politiske systemet og hvorvidt militæret operer etter egne interesser uavhengig av andre sosiale grupper i samfunnet. Dette

perspektivet har senere blitt utfordret og det finnes nå en rådende oppfatning om at militæret som en institusjon er en integrert del av det politiske systemet (Stepan, 1971, s. 7-8). Videre er det derfor viktig å understreke at militæret institusjonelt sett både påvirker og påvirkes av det politiske systemet i sitt eget land og at det derfor ikke finnes en ideell militær institusjon (ibid., s. 54). Følgelig kan det dermed sies at militæret har en vesentlig politisk innflytelse når det kommer til potensielle mekanismer som kan føre til samfunnsendringer, eksempelvis opprør og revolusjoner. Lutterbeck (2011) studerer dette nærmere og presenterer to hovedfaktorer som kan belyse militærets rolle i møte med politiske opprør; (i) sivil-militære relasjoner og (ii) graden av institusjonalisering. Argumentet baserer seg på at et militær som har en (i) sterk tilknytning til samfunnet og (ii) har en høy grad av institusjonalisering vil også høyst sannsynlig være mer åpen til et opprør som søker politisk reform (ibid., s. 5-6).

For å sørge for at militæret innretter seg etter politikken som føres av styresmaktene, argumenterer Janowitz for at militæret bør i mest mulig grad integreres med samfunnet, slik at samfunnets verdier også deles av dem. Dette kan gjennomføres blant annet gjennom verneplikt, der flest mulige samfunnsgrupper er representert. Janowitz baserer seg i all hovedsak på demokratiske og utviklede land, og kommer dermed til kort på mindre utviklede land i eksempelvis Midtøsten og Nord Afrika, der dilemmaene er svært annerledes (ibid., s. 8-10). Statsviteren Mehran Kamrava (2000) undersøker sivil-militære relasjoner i Midtøsten og drøfter paradokset autokratiske statsledere har i forhold til militærets politiske rolle: hvordan kan stater i Midtøsten fortsette å profesjonalisere militæret samtidig som de sørger for at militæret ikke får for mye politisk makt? Dette spørsmålet er vesentlig, ettersom et autonomt militær kan føre til innblanding i statlige affærer og potensielt være en trussel mot regimets ledere (ibid., s. 67-69).

Institusjonalisering sier noe om i hvilken grad militæret i et land er styrt av regler, meritokratiske prinsipper og viser forutsigbarhet. Om militæret har en høy grad av institusjonalisering vil det si at det baserer seg på klare regler og normer, samtidig som forfremmelser baserer seg på prestasjoner og ikke hvilke politiske relasjoner man har. I tillegg knyttes et institusjonalisert militær opp mot hvilken rolle det har overfor samfunnet, der det ligger klare etiske retningslinjer om hvordan et militærvesen bør oppføre seg. En motsats til institusjonalisering er patrimonialisme (*patrimonialism*). Begrepet stammer fra Max Weber og brukes i denne konteksten til å beskrive hvordan sikkerhetsapparatet er knyttet til styresmaktene, der særlig ledene stillinger blir utdelt basert på politikk og hva som gagnar

regimet (Bellin, 2004, s.145). Med andre ord er et viktig kjennetegn for patrimonialisme politisk nepotisme, og det forbindes ofte med korrupsjon og maktmisbruk. Et institusjonalisert militærvesen sammenfaller med en større åpenhet for politisk reform, ettersom militærets posisjon ikke er truet i tillegg til deres overordnede følelse av tilhørighet til samfunnet. Patrimonialisme, på sin side, kan gjøre autokratier mer robuste mot demokratiske bevegelser (ibid., s. 145., Lutterbeck, 2011, s. 14).

2.2 Sivilsamfunnets rolle

Allerede på 1830-tallet ble det politiske konseptet sivilsamfunnet (*civil society*) introdusert som en av mekanismene for demokratisering med boken *Democracy in America* av Alexis de Tocqueville, der han studerte frie foreninger og ser på forskjellene som finnes mellom USA og Vest-Europa (Woldring, 1998, s. 363) Likevel, var det ikke før mot slutten av 1980-tallet at konseptet fikk mye oppmerksomhet blant demokratiforskere og det ble argumentert for at sivilsamfunnet kunne ha en positiv effekt på promoteringen av menneskerettigheter, avskaffelse av autoritære regimer og til og med å bidra til konsolideringen av demokratier (Bellin, 2018, s. 453). Med erfaringer fra blant annet Latin-Amerika og Øst-Europa ble teorien om sivilsamfunnets sentrale rolle vedrørende demokratisering ytterligere styrket og det vokste også frem stor interesse for effektene det kunne ha i Midtøsten og Nord-Afrika. Denne regionen var særlig interessant grunnet en lang historie med sterke autokratiske regimer. Derimot, ble det til å begynne med presentert i litteraturen et mer pessimistisk synspunkt om sivilsamfunnets rolle i regionen og det ble hevdet at bakgrunnen for at demokratisering ikke fant sted var på grunn av at sivilsamfunnet regionalt sett var dominert av organisasjoner som spredde anti-liberale holdninger. Andre hevdet at sivilsamfunnet snarere var svakt og irrelevant i et større politisk bilde. I etterkant av den arabiske våren har det vist seg at disse antagelsene var feil, og at det faktisk eksisterer et sivilsamfunn der det både er grobunn for demokratibevegelser og muligheter for demokratisering (Härdig, 2015, s. 1132-1133).

Anders Härdig (2015) trekker frem at grunnen til at det har vært vanskelig å forstå sivilsamfunnet i Midtøsten og Nord-Afrika, henger sammen med at konseptualiseringen har vært for bred. Ved å definere sivilsamfunnet som alle ikke-statlige aktører, blir det fort svært komplekst å forstå hvordan regionens sivilsamfunn påvirker det politiske systemet, da majoriteten av aktørene har sterk religiøs tilknytning og et mindretall er sekulær-liberale (ibid.,

s. 1132). En tendens som forekommer flere steder i litteraturen om sivilsamfunnet, er at det ofte blir definert som en arena eller et rom, men i senere analyse blir sett på som et felleskap der aktører hører til. Dette vil ifølge Hårdig, føre til at man mister forståelsen av hvordan konseptet fungerer i ulike kontekster, ettersom et sivilsamfunn ofte er mer sammensatt og komplekst. Hårdig foreslår derfor en typologi som deler opp sivilsamfunnet i to deler, den første delen er selve rommet som han omtaler som sivilsamfunnet og den andre delen er aktørene som eksisterer og handler i dette romme. Ved å ta i bruk denne typologien kan man enklere forstå hvordan aktører engasjerer seg både gjennom uenigheter og samarbeid (ibid., s. 1134). For å lettere forstå hvordan aktører i sivilsamfunnet fungerer i en politisk kontekst kommer Hårdig med tre empiriske observasjoner som til sammen vil fungere som et analytisk verktøy: 1) Aktører i sivilsamfunnet har varierende grad av autonomi fra staten og legitimitet i samfunnet, 2) Grensen mellom den sivile og politiske sfæren er ofte uklar og er noen ganger umulig å observere og 3) Aktører i sivilsamfunnet inkluderer både formelle organisasjoner og uformelle nettverk (ibid., s. 1135).

En annen faktor som har ført til at optimismen rundt sivilsamfunnets evne til å fremme demokrati i Midtøsten og Nord-Afrika har blitt redusert, kommer av at regionen har vist at sivilsamfunnet også kan brukes av autokratiske regimer til deres fordel. En sentral teoretiker i denne debatten er Quintan Wiktorowicz (2000), som ønsker å vise til at det finnes nyanser i teorien om sivilsamfunnets politiske rolle og at dette avhenger av de politiske omstendighetene. Med det viser han til hvordan autokratiske regimer har bidratt til å styrke sivilsamfunnet og aktørene som operer i det, i bytte mot at de følger de byråkratiske praksisene og lovverket som styresettet har vedtatt. Dette resulterer i at regimet har en større mulighet til å overvåke aktører i sivilsamfunnet og sørge for at de ikke utgjør en trussel mot regimet. Følgelig kan derfor staten benytte seg av sivilsamfunnet som et instrument for statlig sosial kontroll (ibid., s. 43). Dermed kan man se at ut ifra logikken til Wiktorowicz at et sivilsamfunn kan både fremme liberale og demokratiske holdninger, men også bidra til å styrke autokratier ytterligere, ettersom aktører i sivilsamfunnet er regulert av statens lovverk og vil bli påvirket av statlige institusjoners reguleringer (ibid., s. 56). Til tross for dette har den arabiske våren vist at aktører i sivilsamfunnet kan fremme demokratiske prinsipper og gå imot den politiske konteksten som de befinner seg i, noe som igjen har ført til en ny optimisme blant demokratiforskere og mulighetene dette kan bringe (Bellin, 2018, s. 454).

2.21 Bruken av IKT

Etter hvert som verden stadig ble mer digitalisert, økte også optimismen rundt hvordan informasjonsteknologi og kommunikasjonsteknologi (IKT) kunne bidra til å fremme frihet og demokrati (Pool, 1983, s. 231). Dette har senere blitt omtalt blant demokratiforskere som *frigjørende teknologi* (Liberation Technology) og defineres som alt innenfor IKT som bidrar til økt politisk, økonomisk og sosial frihet (Diamond, 2010, s. 70). Teorier om IKT som en frigjørende teknologi har i nyere tid møtt mer motstand og forfatteren Evgeny Morozov er et eksempel på dette, da han presenterer et mer pessimistisk synspunkt. I sin artikkel *Whither Internet Control* (2011) drøfter han hvorvidt IKT kan bidra til et mer fritt samfunn eller om staten (særlig autoritære stater) heller vil ta i bruk den samme teknologien til å utøve mer kontroll over samfunnet (Morozov, 2011, s. 62-63). Han trekker frem hvordan IKT kan gjøre det enklere for stater å overvåke politiske kritikere eller til og med begrense tilgangen de har på enkelte sider og tjenester på internett. Morozov problematiserer også hvorvidt internettfrihet betyr frihet av internett (frihet fra overvåking) eller frihet *via* internett, med andre ord promotering av demokratiske rettigheter gjennom internett (ibid., s. 71-72).

I litteraturen om frigjørende teknologi argumenteres det også for at den politiske betydningen digital teknologi kan gi, avhenger av den politiske konteksten man befinner seg i. Man bør derfor ikke anta en positiv eller negativ effekt, dog heller analysere hvilke faktorer som spiller inn og hvorvidt teknologien bidrar til demokratisering eller enda sterkere autoritære regimer (Hussein & Howard, 2013, s. 51). Med andre ord, bør man se på IKT som et mulig verktøy som kan brukes av både stat og samfunn og under de riktige omstendigheter bidra til et politisk skifte mot demokrati. Marc Lynch (2011, s. 302), som i hovedsak ser på autokratiske arabiske regimer, trekker frem at mulighetene en slik teknologi har, er delte og at man derfor ikke kan trekke en enkel slutning i den ene eller andre retningen. Til tross for kompleksiteten, kan internett og sosiale medier ha en positiv effekt for liberale og pro-demokratiske aktører i sivilsamfunnet som ønsker politisk reform, med en forutsetning om at autokratiske ledere er mindre oppdaterte enn opprørerne. Lynch presenterer derfor fire forskjellige faktorer der internett og sosiale medier har mulighet til å utfordre den politiske stabiliteten hos autokratiske regimer: 1) organisering av kollektiv kritikk mot styresettet, 2) begrense eller øke mekanismene av statlig undertrykkelse, 3) påvirker regimets omdømme internasjonalt og 4) påvirker regimets kontroll av den offentlige sfære (ibid., s. 304).

3. Metode

I denne oppgaven tar jeg for meg Tunisia og Egypt og undersøker hvorfor utfallet av den arabiske våren ble ulik i de to landene. Forskningsdesignet for oppgaven er en komparativ case studie med en kvalitativ tilnærming. Tjora (2017) skriver at kvalitativ forskning ofte baserer seg på forståelse, nærhet til det man forsker på og data oftere i form av tekst. Dette i motsetning til kvantitativ forskning som fokuserer på forklaring, et overordnet bilde av det som forskes på og talldata (ibid., s. 24). Jeg benytter av to hypoteser i oppgaven og ettersom jeg søker en dypere forståelse for prosesser og mekanismer som ligger til grunn i oppgaven min, falt det naturlig for meg å velge en kvalitativ tilnærming.

Et metodisk verktøy innenfor kvalitativ forskningsmetode som i senere tid har fått mye oppmerksomhet er *prosessoring* (process tracing) (Bennett & Checkel, 2014, s. 4). Det finnes flere definisjoner av prosessoring, ettersom det er et bredt og komplekst begrep, men metoden legger vekt på historisk forklaring og baserer seg på teorier for å forklare den stegvise prosessen som fører frem til en hendelse (ibid., s. 8). Da dette er sagt er det viktige å praktisere metoden på best mulig vis og nøkkelord for å gjennomføre dette er blant annet bevisstgjøring av alternative forklaringer, oppmerksomhet rundt bias i bruk av kilder, et godt begrunnet start- og sluttunkt for innsamling av potensielle forklaringer og åpenhet til nye innsikter (ibid., s. 20-31). Mahoney (2015, s. 202) skriver at det å kunne bruke teori for å forklare historiske hendelser og prosesser, er det som gir god prosessoring. Under forskningsprosessen har jeg så langt det har vært mulig med tanke på kapasitet og ressurser benyttet meg av denne metodikken for å undersøke mulige stier og forklaringer på oppgavens problemstilling og for å kunne belyse og diskutere de to hypotesene jeg har formulert.

I etterkant av den arabiske våren, har det blitt publisert en rekke artikler og rapporter om hva som foregikk under hendelsene, hvorfor det skjedde og hvilken betydning det har skapt for demokratiforskningen. For min egen forskningsprosess har det derfor vært viktig å skaffe en så bred som mulig oversikt over den eksisterende litteraturen. Kildene jeg har brukt er i all hovedsak fagfelleverderte artikler fra flere land, men jeg har også benyttet meg av enkelte primærkilder for å forstå hendelsene på best mulig vis. Jeg har valgt å konsentrere meg om den historiske prosessen fra landenes løsrivelse fra kolonimaktene på 1950-tallet til årene etter den arabiske våren.

4. Historisk kontekst frem til den arabiske våren

4.1 Egypt

Historisk sett har Egypt hatt en høy grad av politisk autonomi, dette til tross for at landet lenge var okkupert av Storbritannia (Gelvin, 2015, s. 41). Likevel, var det ikke før i 1952 at Egypt erklærte seg selv uavhengige etter at Gamal Abd al-Nasser og *de frie offiserer* i et militærkupp styrtet kongen og tok selv kontroll over landet. De frie offiserer var en politisk undergrunnsgruppe som hadde røtter tilbake til Egypts militær før andre verdenskrig, med et ønske om å drive ut britene og avskaffe det gamle regimet (Pascoe, 2015, s. 162). En av grunnene til at Nasser og de frie offiserers suksess, kommer av at Egypts militæret under monarkiet var svakt og manglet erfaring. Som et resultat av dette, lovet Nasser en ny og forbedret militærinstitusjon som var bedre rustet til å forsvare landet. Internt blant Nassers støttespillere dannet det seg en konsensus om at om man skulle forhindre nye militærkupp, måtte man sørge for at det fantes offiserer med politisk tilknytning til det nye regimet. Dette bidro til å forme den politiske kulturen i militæret, der lojalitet til regimet var viktigere enn meritokratiske prinsipper om man ønsket å stige i gradene, selv om militæret besto av verneplikt (ibid., s. 163-164).

Etter at Nasser ble president i Egypt hadde han et mål om å modernisere landet, og dette skulle gjennomføres gjennom en økonomisk- og politisk revolusjon (ibid., s. 158). Følgelig, opprettet han et tak på hvor mye det var lov til å eie av landområder, i tillegg til å nasjonalisere store deler av industrien. Nasser promoterte dette som arabisk sosialisme og etablerte diverse arbeidslover som sørget for fastsatte arbeidsuker, at deler av selskapers profitt skulle gå tilbake til arbeiderne og at arbeiderne var tilstrekkelig representert i viktige avgjørelser for selskapet sitt. Disse reformene baserte seg på sosialistiske prinsipper, men dette reflekterte ikke hvordan det politiske bildet i landet var, da det var liten tvil om at makten var delt mellom Nassers regime og militæret. Reformene la heller ikke til rette for et sterkt og autonomt sivilsamfunn og det kan argumenteres for at den arabiske sosialisme var mer synlig på papiret enn det var i praksis (ibid., s. 165-166). For å overholde at det ikke ble stiftet noen fagforeninger som potensielt sett kunne være en trussel for regimet, ble ETUF (Egyptian Trade Union Federation) opprettet i 1957 som en statlig-kontrollert forening og monopoliserte alle fagforeningene i landet. ETUF sørget for at alle fremtidige streiker måtte godkjennes med et flertall i en nasjonal komité som var representert av alle lokale foreninger, og videre ratifisert av en mindre ledende komité. Dette gjorde det nærmest umulig å streike og bidro til

å undergrave fagforeningers selvstyre og muliggjorde statlig overvåking av store deler av sivilsamfunnet (Beinin, 2009, s. 449). Nasser opprettet også *Den arabiske sosialistiske union* (ASU) som eneste politiske parti for å styrke hans politiske regime mot andre politiske grupperinger og eventuelle motstandere innenfor militæret (Pascoe, 2015, s. 168).

Etter Nassers død i 1970, tok visepresidenten Anwar El-Sadat over som landets nye president. Sadat hadde liten tilknytting til lederfigurene for de tre sentrale maktbasene i Egypt, ASU, etterretningstjenesten og militæret, og det ble derfor sådd skepsis rundt hvor lenge han kom til å vare. På en annen side, viste deg seg at rollen som etterfølger av republikkens grunnlegger ga Sadat økt legitimitet. I tillegg til dette visste Sadat at det var politiske krefter som konspirerte mot han og han forhandlet derfor frem en samarbeidsavtale med andre sentrale deler i militæret. For å styrke sitt politiske regime, utdelte han ministerposter til militæroffiserer som viste lojalitet og ryddet vekk fremtidig mulige utfordrere (Hashim, 2011, s. 72).

Sadat fulgte en annen politisk retning enn hans forgjenger og søkte mot en mer liberal økonomisk politikk med fokus på frihandel, utenlandske investeringer og markedsøkonomi, bedre kjent som *infitah*. Målet med denne politikken var å skaffe seg støtte fra USA og etablere en sterkere privat sektor i landet (Osman, 2013, s. 129-130). For at denne politiske retningen skulle lykkes, måtte Sadat kvitte seg med venstreorienterte politiske grupper og landet eneste politiske parti, ASU. I kampen mot arabisk sosialisme allierte han seg med religiøse grupper, blant annet *det muslimske brorskapet*. Medlemmer av denne gruppen hadde tidligere blitt fengslet, forfulgt og torturert av Nassers part og anklaget for landsforræderi (Ranko, 2015, s. 64). Sadat antok at ved å innføre et gradvis større spillerom for religiøse aktører og nye partier, ville de etter hvert akseptere *infitah* (åpen-dør politikk) som politisk reform og vise lojalitet (ibid., s. 68). Derimot skjedde ikke dette, ettersom mange egyptere var kritiske til vestliggjøringen av samfunnet og måten regimet søkte vekk fra andre arabiske land, og mot USA. Flere benyttet seg også av religiøse grupper som politiske plattformer for å uttrykke misnøye overfor regimet og politikken som ble ført (Sayyid-Marsot, 2007, s. 164). Som et tiltak mot dette, innførte Sadat en lov som ble omtalt som «*Law of Shame*», som ga regimet mulighet til å fengsle kritikere (Cody, 1980). Dette førte til at over 1500 politiske motstandere, deriblant journalister, feminister, intellektuelle grupper og muslimske militante ble satt i fengsel, noe som bidro til en oppblomstring av radikale religiøse grupper. Sadat ble

senere myrdet under en militærparade av radikale religiøse aktivister (Sayyid-Marsot, 2007, s. 163 & 165).

I likhet med Sadat, ble også hans visepresident valgt til å ta over presidentrollen. Muhammad Hosni Sayyid Mubarak, bedre kjent som Hosni Mubarak hadde militær bakgrunn fra Egypts luftforsvar og var følgelig et naturlig valg til å ta over etter drapet på Sadat (ibid., s. 170). Etter at Mubarak kom til makten valgte han å ekspandere sikkerhetsapparatet i landet. Dette innebar ikke bare militæret, men sikkerhetsstyrker for politiske ministre, agenter og til og med et eget sikkerhetsapparat kun disponert av Mubarak selv. Presidenten sørget også for at disse gruppene var uavhengige av hverandre. I tillegg til dette begynte også flere politikere og forretningsfigurer og hyre medlemmer med kriminell tilknytting til å sverte andre politiske motstandere, bryte opp streiker og terrorisere nabolag. Hensikten bak dette var som regel basert på økonomiske eller politiske formål (Gelvin, 2015, s. 44). Det var høye forventninger til hvordan Mubarak skulle rette opp i de politiske og økonomiske skandalene landet hadde vært gjennom etter Sadat. Egypt trengte sårt en ny stabiliserende politikk og en lederfigur som ledet på vegne av folket. Strategien Mubarak valgte, hadde en mer økonomisk tilnærming og det nasjonale demokratiske partiet (NDP) som Sadat stiftet, ble videreført som landets ledende parti, kontrollert av Mubarak-regime (Osman, 2010, s. 140).

Ettervirkninger av infitah-politikken og stor gjeld til USA skapte en fiskal krise i landet. Likevel, klarte Mubaraks regime og bedre økonomien, samtidig som det ble opprettholdt en høy grad av politisk stabilitet over en lenger periode. I følge politisk økonomisk teori, skyldes dette flere faktorer; (I) gjeldskutt fra USA etter Egypts støtte under Irakkriegen på 90-tallet, (II) økte inntekter fra petroleum og Suezkanalen (III) bistand og (IV) kostnadskutt i statlige utgifter ved å overlate en større økonomisk frihet til militæret og private aktører (Soliman, 2010, s. 1-3 & s. 164-169). Særlig sistnevnte punkt har vært med på å prege det politiske bildet i Egypt. *Klientelisme* har en lang tradisjon i Egypts politiske historie og defineres i denne konteksten som at politiske ledere favoriserer enkelte grupper overfor andre, og på den måten blir det skapt et gjensidig avhengighetsforhold der et gode byttes mot et annet. Da dette er sagt, har det vokst frem en ny form for klientelisme i Egypt, der også forretningsfolk blir inkludert i tillegg til militære offiserer og den politiske eliten. På denne måten opprettholdt Mubarak og NDP sitt autokratiske styre og undertrykte ønsker om demokratisering. Hosni Mubarak benyttet også seg av denne situasjonen til å gi sin egen familie en større politisk

makt, særlig hans sønn Gamal Mubarak, som Mubarak ønsket som arvtager til presidentrollen (Lipa, 2016, s. 62-63).

Som følge av den mer liberale politikken til Mubarak-regimet, fikk dette også ringvirkninger for landets sivilsamfunn. Muslimske grupper hadde lært av hendelsene etter drapet på Sadat og benyttet seg av andre strategier for å øke deres politiske innflytelse. Det muslimske brorskapet tok avstand fra radikale grupper og jobbet heller innenfor regimet, enn imot. Mubarak aksepterte dem som politisk moderate og de fikk innpass i parlamentet, selv om NDP reelt sett fortsatt satt med makten. Likevel, bidro dette til at det muslimske brorskapet fikk tillatelse til å organisere seg i sivilsamfunnet (Ranko, 2014, s. 75-81). Den liberale økonomiske politikken i landet gagnet enkelte grupper innenfor privat næringsliv, men majoriteten av befolkningen ble hardt rammet og mistet tilgangen til grunnleggende sosiale behov. Arbeiderklassen var særlig preget, og det resulterte i flere uoffisielle streiker og protestbevegelser mot regimet. Etter 1998 oppsto det en markant økning i antall demonstrasjoner og streiker, og data estimerer at det forekom rundt 835 bevegelser mellom 1998-2004 (Beinin, 2012, s. 326-327).

I 2008 ble *6. april bevegelsen* (April 6th Youth Movement) stiftet av unge aktivister som organiserte seg gjennom sosiale medier, blant annet gjennom Facebook. Gruppen organiserte en omfattende nasjonal streik som samlet både aktivister og arbeiderklassen. Selv om regimet slo ned på denne samlingen, viste 6. april bevegelsen vei for fremtidige protester og internett ble raskt en politisk plattform hvor man kunne organisere seg (Gelvin, 2015, s. 51-53). I juni 2010 ble en blogger fengslet, mishandlet og drept av egyptisk politi, angivelig for å ha solgt narkotika, men trolig for å ha publisert en video som viser korrupsjon blant deres egne (BBC, 2010). Dette skapte voldsomme reaksjoner på internett, og Facebookgruppen; «We Are Khaled Said» ble opprettet og fikk etter hvert over tusen følgere, i tillegg til å få støtte fra prominente liberale politiske figurer og medlemmer tilknyttet det muslimske brorskapet (Dunne & Radwan, 2013, s. 90-92). Nyere studier presenter Facebookgruppen som en av de viktigste kildene til informasjon for opprørene som fant sted i Egypt fra 25. januar og frem til begynnelsen av februar. Gruppen skal i tillegg til også vært vesentlig som et verktøy for planlegging og forberedelser av protester og demonstrasjoner. Det er også viktig å nevne at det ble opprettet tusenvis av andre grupper på flere sosiale medier og at antall aktive Facebookbrukere i Egypt var rekordhøyt i etterkant av regimets nedstenging av internett, noe som illustrerer viktigheten av internett og sosiale medier (Alaimo, 2015, s. 1-2). Følgelig ble

det skapt en måte å organisere og samle de ulike demonstrantene og det ble stiftet en ny uavhengig fagforening, EFITU (Egyptian Federation of Independent Trade Unions). Den massive bølgen av protester og krav om demokrati var høyst sannsynlig en avgjørende faktor for at SCAF (Supreme Council of the Armed Forces), eller militærets øverste politiske organ, valgte i stedet å støtte demonstrantene enn regimet. Dette førte til at Hosni Mubarak måtte gå av i februar 2011 og militæret tok midlertidig kontroll over landet (Beinin, 2012, s. 339-340).

I etterkant av den arabiske våren ble det rettet kritikk fra liberale politiske grupper mot blant annet det muslimske brorskapet og deres manglende deltakelse. De ønsket å føre en varsom politisk strategi for å unngå konfrontasjon med militæret og sikre seg politisk innflytelse. Gjennom det parlamentariske valget, som ble holdt i overgangen fra 2011 til 2012, ble det tydelig at den liberale siden ikke hadde fått gjennomslag for sin politikk. Dette ble enda klarere da Mohammed Morsi, en kandidat fra det muslimske brorskapet, vant presidentvalget med et flertall i 2012 (Dunne & Radwan, 2013, s. 93-95). Derimot, varte ikke dette lenger enn et år etter at General El-Sisi styrte Morsis regjering sommeren 2013. Kuppet ble først omtalt som et «kupp av folket», men det ble etter hvert tydelig at Egypt hadde blitt offer for et militærkupp (Tadros, 2013, s. 106-107).

4.2 Tunisia

Tunisia var lenge et fransk protektorat, men i 1956 ble landet erklært selvstendig etter det ble inngått en avtale mellom Frankrike og uavhengighetsforkjemperen Habib Bourguiba. Året etter gikk Tunisia fra å være et monarki til å bli en republikk, og Bourguiba ble deres første president (Gelvin, 2015, s. 42). Et av premissene under avtalen om Tunisias selvstendighet var at Frankrike fikk beholde militære styrker og fasiliteter i landet, ettersom dette foregikk under Algeriekrigen. Da det senere viste seg at Frankrike hadde ingen planer om å minske sitt militære nærvær i landet, men snarere ekspandere det, ble det utført en militær aksjon fra det daværende tunisiske forsvar. Det endte i total ydmykelse for det tunisiske militæret, og flere tusen tunisiere ble drept. Senere ble det også oppdaget et militærplott fra kommunistpartiet, med et mål om å styrte Bourguiba-regimet. Følgelig, ble partiet bannlyst og Bourguibas parti, det sosialistiske partiet Neo-Destour (NDP), ble landets eneste. Hendelsene etter landets selvstendighet bidro også til at regimet opprettet et relativt svakt militær, med en begrenset politisk innflytelse, og ga heller arbeidet med å sikre regimets overlevelse til interne sikkerhetsstyrker (Anderson, 2014, s. 236).

Etter at Bourguiba og NDP kom til makten, søkte de en politisk nøytralisering av de religiøse kreftene i landet, som omtales som *ulema*. Ulema betyr de lærde, og viser til landets muslimske ledere. Bourguiba gjennomførte en *psykologisk revolusjon*, som gikk ut på å modernisere Tunisia basert på prinsipper fra den franske revolusjonen. Det er viktig å understreke at moderniseringspolitikken regimet førte, var tydelig en form for sekularisering av samfunnet, det til tross for at det ikke ble adressert slik. På midten av 1960-tallet, var effektene av regimets politiske sekularisering enda klarere, da staten hadde tatt kontroll over religiøse bygg og avskaffet islamske skoler (Boulby, 1988, s. 591-593). Det er uenigheter i litteraturen rundt hvorvidt Bourguiba faktisk ønsket en videreutvikling av Islam som religion, ettersom målet med moderniseringspolitikken ikke var å separere stat og religion, men snarere la det bli en underordning av staten. Derimot, foreligger det en bred enighet rundt hans ønske om å definere Islam sin måte slik at han kunne etablere en sterkere politisk legitimitet blant befolkningen (McCarthy, 2014, s. 737-738). Et annet viktig mål for Bourguiba og hans parti, var å sikre at det ikke var politiske krefter i sivilsamfunnet som hadde en mulighet til å true deres posisjon. En mulig utfordrer var fagorganisasjonen *Union Générale Tunisienne du Travail* (UGTT), som ble stiftet i 1946 og var en sterk forkjemper for Tunisias selvstendighet. UGTT hadde over 150 000 medlemmer i løpet av 1952, en faktor som gjorde det desto viktigere for Bourguibas regime og få kontroll over organisasjonen (Netterstrøm, 2016, s. 385-386). Gradvis skaffet regimet seg innflytelse overfor UGTT, og innen 1965 var fagorganisasjonen nærmest en forlengelse av styresmaktene (Wilder, 2015, s. 351).

På 1970-tallet skjedde det store omstillinger politiske omstillinger i samfunnet, og Bourguiba innførte en liberalistisk økonomisk politikk i tråd med anbefalinger fra det internasjonale pengefondet (IMF). Samtidig som at UGTT fikk et nytt lederskap, oppsto det også en stor misnøye rundt denne nye politikken, ettersom den bidro til å redusere arbeidernes politiske- og økonomiske rettigheter (Netterstrøm, 2015, s. 386). Med dette, mistet regimet sin tidligere politiske kontroll over organisasjonen, og de ble etter hvert mer autonome. I løpet av 1978 talte organisasjonen over 500 000 medlemmer, og de ble regnet som den tredje største politiske kraften i landet, kun etter militæret og det styrende partiet (Wilder, 2015, s. 352). Det samme året ble streikende fra UGTT og deres kontorer angrepet av regimets sikkerhetsstyrker som en reaksjon på deres demonstrasjoner mot partiets politikk (ibid., s. 355). Dette bidro til ytterligere større og flere streiker og den 26. januar 1978 valgte Bourguiba å sende inn militære styrker for å slå ned opprøret. Denne dagen har senere blitt

omtalt som *Black Thursday* og var den første åpne konfrontasjonen mellom UGTT og regimet. Til tross for at regimet satte inn et nytt styre for UGTT, fortsatte streikene de senere årene (Vandewalle, 1988, s. 606-607).

Habib Bourguiba erklærte seg selv som president av Tunisia på livstid i 1974. Dog, hans mentale helse ble etter hvert svært nedsatt og hans etterfølger Zine al-Abidine Ben Ali, fikk han derfor avsatt i 1987 på grunnlag av hans utilregnelighet (Gelvin, 2015, s. 42). Før Ben Ali kom til makten, hadde han en lang militærkarriere, og det var grunn til å tro at dette ville øke militærets politiske rolle i landet. Dette skjedde riktignok ikke, og likhet med sin forgjenger valgte Ben Ali en strategi som sørget for at militæret ikke var sterkt nok til å gjennomføre et statskupp. Et eksempel på denne strategien kommer frem i 1991, da 244 militære ble arrestert for å konspirere mot regimet, noe som senere har vist seg å ikke være sant og deres tilståelse skal angivelig ha kommet etter å ha blitt torturert (Wilder, 2015, s. 356-358). Som følge av dette, ble det tunisiske militæret en profesjonalisert og ikke-politisk institusjon, der forfremmelser baserte seg på meritokratiske prinsipper. Det kan også argumenteres for at militæret ble gradvis svekket, samtidig som de ikke hadde noen sterk lojalitet til regimet (Lutterbeck, 2011, s. 21-22). Ben Ali videreførte moderniseringspolitikken som hadde blitt innført av Bourguiba, men til forskjell fra sin forgjenger, forsto han den enorme innflytelsen muslimske organisasjoner hadde i befolkningen. I stedet for å fremheve nødvendigheten av å reformere Islam, var Ben Ali derfor varsom i sin taktikk og erkjente seg heller som en beskytter av religionen. Islamske grupper ble til og med bevilget større politisk frihet (Wolf, 2013, s. 562). Overgangsperioden fra Bourguiba til Ben Ali og den voksende religiøse toleransen i Tunisia gjorde det mulig for det muslimske partiet *Mouvement de la Tendence Islamique* (MTI) å etablere seg. Partiet skiftet navn i 1989 til *Ennahda*, et ord som betyr renesansebevegelsen. Etter dette var til å begynne med politisk optimisme i Tunisia og deler av partiet som søkte mot demokrati og menneskerettigheter. Derimot var det interne splittelser i partiet, og noen søkte en mer radikal islamsk retning. Følgelig oppsto det opprøyer, og et kontor tilhørende det styrende partiet, ble satt fyr på. Ben Ali og hans regimet skiftet derfor taktikk overfor muslimske grupper, og behandlet alle som ekstremister og potensielle terrorister. Dette førte til at de religiøse lederne av Ennahda ble arrestert og fengslet, og partiet samlet seg ikke før bare et par år før den arabiske våren (ibid., s. 546).

I 2008 oppsto det et opprør blant gruvearbeidere i et område nordvest i Tunisia, dette har i senere tid blitt omtalt som Gafsa-opprøret, som startet som en mindre protest mot lokal

korrupsjon, men som endte opp i en omfattende politisk kritikk av styresmaktene spredt over store deler av landet. Til tross for de mange fellestrekkene dette opprøret deler med UGTT-streikene i 1978, er det fortsatt vesentlige forskjeller som skiller dem. Først og fremst, var dette et opprør ledelsen i UGTT bevisst unngikk å ta stilling til, for å ikke skape en ytterligere konflikt med Ben Ali-regimet. I tillegg, varte dette opprøret over flere måneder, det til tross for at regimet satte inn både militære- og politistyrker (Wilder, 2015, s. 358-359). Hendelsene i 2008 viste også hvor utbredt bruken av undertrykkende teknologi i Tunisia var, der statlig-kontrollerte medier valgte å ikke skrive om opprørene og tilgangen til Facebook ble blokkert over en lenger periode (Breuer et. al., 2015, s. 771). På mange måter var Gafsa-opprøret en forløper til revolusjonen i 2011.

Hendelsene som fant sted i Tunisia den 17. desember 2010, da en selger ved navn Mohammed Boauzizi satte fyr på seg selv, regnes ofte som startskuddet på den tunisiske revolusjonen, og følgelig, den arabiske våren. Dette var derimot ikke første gangen en tunisisk innbygger hadde satt fyr på seg selv i protest mot korrupsjon og ulikhet i landet, men kun et av mange tilfeller som hadde skjedd det samme året (Gelvin, 2015, s. 46-49). Likevel, skiller tilfellet den 17. desember seg ut fra de andre basert på at dette ble filmet og spredde seg raskt på internett. Videoen ble delt på flere blogger, sosiale medier og den arabiske nyhetskanalen Al-Jazeera, noe som bidro til at ikke bare Tunisias populasjon ble informert om hendelsen, men hele verden (Breuer et. al., 2015, s. 773-774). Dette viser hvordan digitale medier (medier sendt gjennom digitale verktøy), skapte en robust informasjonsinfrastruktur som muliggjorde kommunikasjon og spredning av revolusjonære ideer. Data indikerer også at brorparten av informasjonen som ble lest på internett og sosiale medier, var pro-revolusjon (ibid., s. 779., Hussein & Howard, s. 62). I begynnelsen av den tunisiske revolusjonen, besto opprørerne av unge aktivister som kjente seg igjen i situasjonen til Boauzizi, men etter hvert ble det organisert sosiale bevegelser med et felles budskap; ned med Ben Ali og hans regime. Etter hvert deltok også fagforeninger i protestene, med den nasjonale organisasjonen av advokater som en av de første til å legge politisk press på regimet (Zemini, 2017, s. 72-73). Ledelsen i UGTT var til å begynne med nølende til revolusjonen, men etter sterkt press fra deres medlemmer, ble de etter hvert nødt til å tillate større streiker i byene (Netterstrøm, 2016, s. 394). I løpet av de siste ti årene, hadde det vokst frem en elite i Tunisia kun bestående av Ben Ali, hans familie og lojale forretningspartnere (Schmidt, 2013, s. 487). Dette har høyst sannsynlig vært en viktig faktor for den nøytrale rollen det tunisiske militæret tok mot slutten

av opprøret, og som også førte til Ben Alis avskjed. Etter dette trakk militæret seg tilbake og ga makten til det voksende sivilsamfunnet (Bellin, 2018, s. 452).

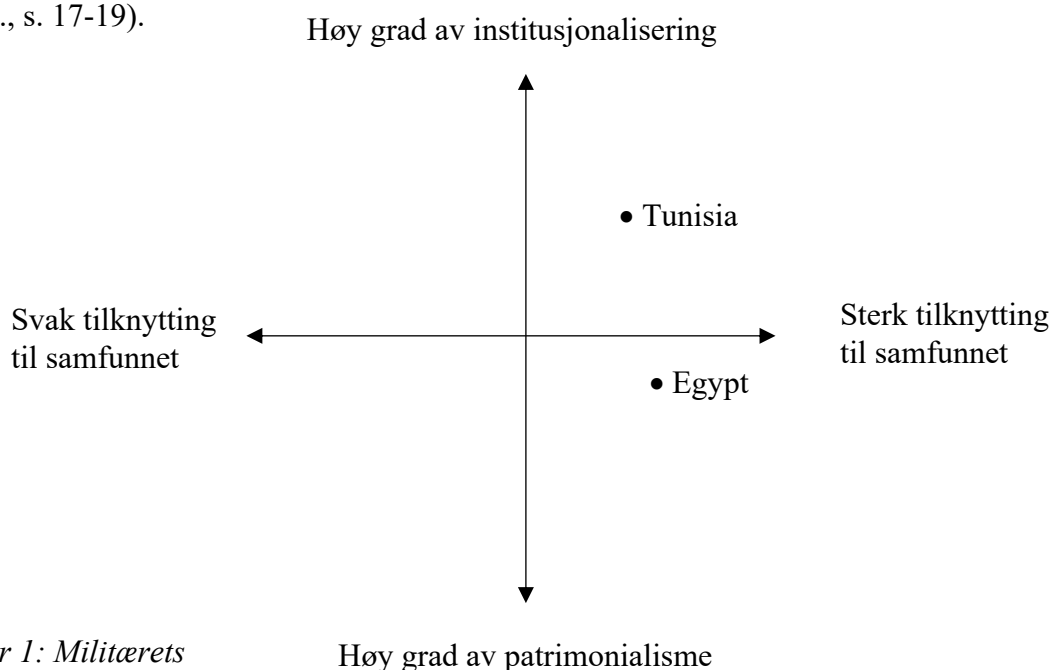
Etter at Ben Ali gikk av, var det store diskusjoner om hvem som hadde det rettmessige kravet om å bli landets nye president. Allerede 15. januar 2011, ble det etablert en regjering med samtlige som tidligere hadde vist lojalitet til Ben Alis regime. Dette førte til videre protester fra opposisjonsparti, medlemmer av UGTT og aktivister i gatene. Derimot, gjennomførte tidligere tunisiske politikere som var pro-politisk reform og med støtte fra militæret, arrestasjoner av flere tusen tidligere partiljalister og et det ble opprettet et uavhengig organ som skulle overse at det ble gjennomført et demokratisk valg i landet (El-Khawas, 2012, s. 12-19). Ledelsen i Ennahda-partiet benyttet revolusjonen som en sjanse til å etablere seg på nytt og argumenterte for at Tunisia ikke skulle bli et muslimsk kalifat, men en demokratisk stat med religionsfrihet. Under valget i oktober 2011, vant partiet majoriteten av setene i Tunisias konstitusjonelle forsamling og siden da har landet vært et demokrati (Wolf, 2013, s. 566., Freedom House, 2020).

5. Diskusjon

5.1 Militæret som en faktor

Stepan (1971) konstaterer at militæret som en institusjon både preger og preges av det politiske systemet som finnes i samfunnet. Historisk, kommer dette tydelig frem både i Tunisia og Egypt, der militærvesenet har blitt formet av og formet utviklingen i samfunnet. Begge landene lå lenge under store kolonimakter, henholdsvis Frankrike og Storbritannia, noe som gjorde at et selvstendig forsvarsapparat har blitt bygget opp først i etterkant av landenes uavhengighet. Egypt oppnådde selvstendighet i 1952 ledet av Gamal Nasser og undergrunnsgruppen De Frie Offiserer, og Tunisia fikk sin selvstendighet fra Frankrike i 1956 gjennom forhandlinger. Der Egypt seiret med hard militær makt, valgte Tunisia en strategi med fokus på mykere makt. Senere gjorde riktignok Tunisia militære angrep på franske forsvarsbaser i landet, men disse feilet. I etterkant av frigjøringen valgte Bourguiba i Tunisia en militærstrategi, som gikk ut på å holde militæret relativt lite og med få ressurser. Nasser sørget heller for å bygge opp et stort og ressurssterkt militær, men der han samtidig forsøkte å knytte dette til seg gjennom å gi det politiske posisjoner. Dette viser at det lå en frykt hos begge for mulige militærkupp som kunne true deres politiske posisjon, men deres tilnærming til denne problemstillingen er veldig ulik.

For å undersøke nærmere hvilken rolle militæret har spilt under den arabiske våren i de to casene, har jeg tatt utgangspunkt i teorier om sivil-militære relasjoner (Lutterbeck, 2011., Kamrava, 2004., Bellin, 2004 og 2018). Lutterbeck ser nærmere på hvilke faktorer som bidrar til å forklare hvordan militærinstitusjoner i autokratiske regimer handler under politiske revolusjoner. Med andre ord, om militæret velger å støtte opprørerne eller regimet. I sin analyse presenterer han to vesentlige hovedfaktorer: i) militærets forhold til samfunnet som helhet og ii) graden av institusjonalisering. Et militærapparat som viser en høyere grad av institusjonalisering og har en større tilknytning til samfunnet, gjennom eksempelvis verneplikt, vil ofte også vise en større åpenhet til en revolusjon, selv om denne vil avskaffe det eksisterende regimet. Derimot, om det har en lavere grad av institusjonalisering og en høyere grad av patrimonialisme og i tillegg en svakere tilknytning til samfunnet, så vil det være en større sannsynlighet for at militæret vil støtte regimet og ikke opprørerne. Militæret kan også velge å støtte en revolusjon, til tross for at det har en lav grad av institusjonalisering. Dette vil da være avhengig av at tilknytningen til samfunnet er større enn den er til styresmaktene (ibid., s. 17-19).

Figur 1: Militærets åpenhet for politisk reform

Figur 1 illustrerer hvilke mekanismer som påvirker sannsynligheten for at et militær i et autokratisk land vil støtte et politisk opprør for demokrati. I både Tunisia og Egypt er militærinstitusjonen basert på verneplikt fra befolkningen, og dette har eksistert siden landene ble erklært selvstendige (ibid., s. 21 & 25). Basert på dette, kan det argumenteres for at

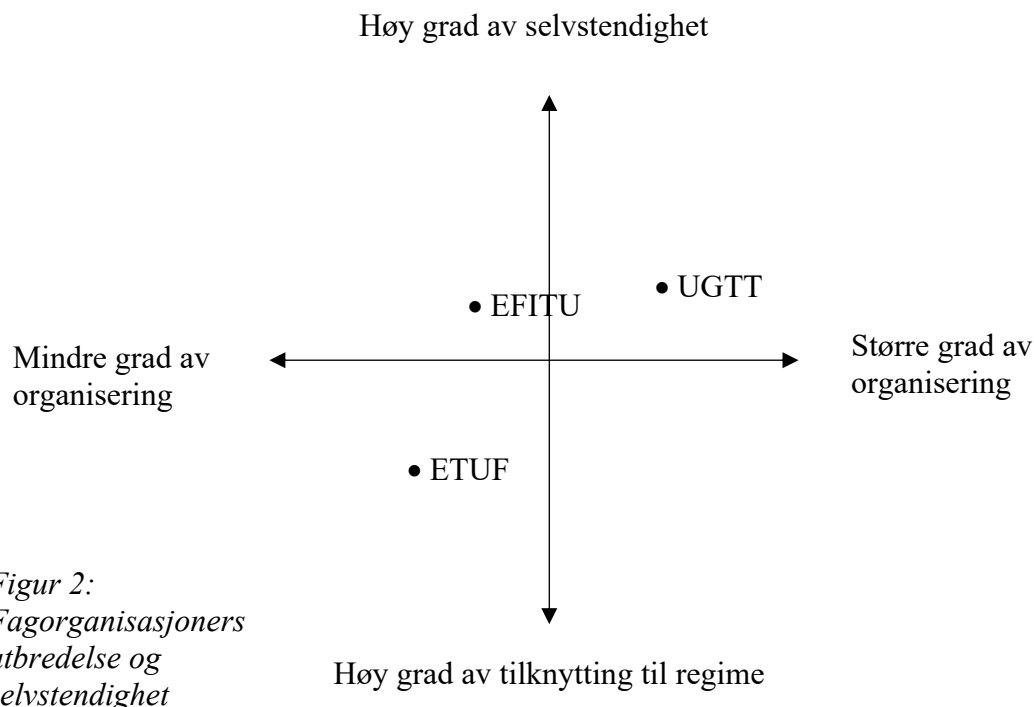
befolkningen er godt representert, noe som vil styrke den helhetlige tilknyttingen militæret har til samfunnet, i motsetning til hva et profesjonelt militær normalt sett ville ha gjort.

Likevel, kan det argumenteres for at militæret i Egypt har en noe sterkere tilknytting til

samfunnet enn Tunisia, basert på at militæret er høyt respektert blant majoriteten av egyptere, noe militærkuppet i 2013 viste. Til tross for at begge landene har et militærvesen med en relativt høy grad av institusjonalisering, kan det argumenteres for at det egyptiske er mindre institusjonalisert og mindre politisk nøytralt. Det har deltatt aktivt i politiske prosesser siden landet ble selvstendig, og alle egyptiske presidenter frem til revolusjonen har sørget for at sentrale militære figurer er inkorporert i regimet. Revolusjonen i begynnelsen av 2011 vitner om at militæret valgte å støtte opprørerne, men dette var ikke før mot slutten da militæret forsto at revolusjonen ikke truet deres politiske posisjon. Det tunisiske militæret har i mye større grad vært adskilt fra det til enhver tid sittende regimet, og har vist å være relativt politisk nøytrale frem til den arabiske våren. Militære styrker har riktignok vært brukt mot mindre opprør opp gjennom historien, men hendelsene i 2011 viser at militæret er villige til å støtte politisk reform om det har høy legitimitet i befolkningen (Bellin, 2018, s. 452). Mens militæret i Egypt valgte å støtte opprøret, vendte de seg i neste omgang mot det nye styret som ble valgt, og gjorde militærkupp. I Tunisia forholdt militæret seg mer passive under opprøret, men valgte å gripe til støtte for opprørets krav om frie valg, da representanter for det styrkede Ben Ali-regimet ikke ville gi fra seg makten. De krevde i midlertidig ikke politiske posisjoner for seg selv, slik som de gjorde i Egypt.

5.2 Sivilsamfunnet som en faktor

Bellin (2018) argumenterer for at et aktivt, organisert og uavhengig sivilsamfunn har store muligheter for å påvirke et samfunn i retning demokrati, dette gjelder også for robuste autokratiske stater i Midtøsten. Dette avhenger av den politiske konteksten og hvor stor grad sivilsamfunnsaktører har selvstendighet fra styresmaktene, da et sivilsamfunn også kan styrke et autokrati ytterligere (Wiktorowicz, 2000). Med utgangspunkt i Hårdigs (2015) brede konseptualisering av sivilsamfunnet og sivilsamfunnsaktører, vil jeg se nærmere på to deler i min analyse av Tunisia og Egypt: i) fagorganisasjoner og deres grad av uavhengighet fra regime, ii) religiøse grupper og hvilken påvirkning de har på samfunnet og til slutt hvilken rolle internett og sosiale medier har spilt for å styrke sivilsamfunnsorganiseringen og revolusjonene i landene.

I figur 2 viser jeg graden av selvstendighet fra regimet fagorganisasjonene i Tunisia (UGTT) og Egypt (ETUF og EFITU) hadde i forkant av og under den arabiske våren. En høyere grad av selvstendighet og en større grad av organisering sammenfaller med en større mulighet for at en fagorganisasjon medvirker i et opprør for politisk reform og vice versa. UGTT ble etablert i 1946 og har siden da hatt en sentral politisk rolle og vokst både i antall medlemmer og underliggende fagforeninger. Historisk sett, har regimet i Tunisia (Bourguiba og senere Ben Ali) prøvd ved flere anledninger å få kontroll over organisasjon gjennom politisk innflytelse i ledelsen. Periodevis har regimet skapt splittelser i fagorganisasjonen og Gafsa-opprøret fra 2008 vitner om at dette fungerte. Likevel, var presset blant medlemmer og organiseringsgraden så sterk at UGTTs ledelse valgte å stille seg bak opprørerne i 2011, noe som hadde stor betydning for det vellykte utfallet av den arabiske våren i Tunisia. Den Egyptiske fagorganisasjonen ETUF har historisk spilt en annen rolle. Organisasjonen ble stiftet i 1957 av Gamal Nasser og gjenspeiler presidentens arabiske sosialisme. Det ble et rettslig krav fra staten om at alle Egyptiske fagforeninger måtte bli medlem av ETUF og alle fremtidige streiker måtte godkjennes av sentralt styre i organisasjonen. Mot slutten av 90-tallet og begynnelsen av 2000-tallet vokste antall uoffisielle streiker og demonstrasjoner (ikke godkjent av ETUF) gjort av fagforeninger, og under revolusjonen i 2011 ble det til og med skapt en ny, uavhengig og overordnet fagorganisasjon, EFITU. Til tross for at denne hadde en

større uavhengighet enn ETUF, kan det argumenteres for at organisasjonen ble overstyret av andre sterkere politiske krefter i landet, slik som muslimske grupper og militæret, og at den derfor ikke spilte en så viktig rolle i opprøret.

Et fellestrekk som Egypt og Tunisia har, er at majoriteten av befolkningen er sunnimuslimer. Dette legger også et grunnlag for at sivilsamfunnet i betydelig grad er organisert i ulike muslimske grupper, noe empirien støtter. Blant de mange muslimske sivilsamfunnsaktørene med sine ulike og komplekse politiske roller i de to landene, er det særlig to muslimske aktører som det er viktig å trekke frem: det muslimske brorskap i Egypt og Ennahda i Tunisia. Begge har hatt en turbulent historie og et vanskelig forhold til styresmaktene. Derimot, tyder mye på at det muslimske brorskapet i Egypt i større grad har vært villige til å samarbeide med anti-demokratiske bevegelser, slik som Sadat-regime før revolusjonen og General El-Sisi etter revolusjonen, for å øke sin politiske innflytelse og makt. Ennahda i Tunisia tok en mer tilbaketrukket politisk rolle under opprøret, men i etterkant ytret et ønske om å samarbeide med andre politiske organisasjoner for å etablere en demokratisk stat. Internett og sosiale medier hadde stor betydning under den arabiske våren, og ble en viktig politisk plattform både for sivilsamfunnsaktører og regimet (Hussein & Howard, 2013). Med utgangspunkt i teorier om frigjørende- versus undertrykkende teknologi, er det likevel vanskelig å konkludere om IKT og sosiale medier bidro til demokratisering ved å hjelpe opprørerne, eller om de i hovedsak hjalp de sittende regimer med å overvåke og kontrollere sivilsamfunnet (Pool, 1985., Diamond, 2010., Morozov, 2011). Det finnes argumenter for at IKT har hatt en forsterkende rolle på sivilsamfunnets organisering (Lynch, 2011). I både Egypt og Tunisia gjorde internett og sosiale medier det enklere å organisere sivilsamfunnet og opprøret, noe som igjen styrket aktørenes politiske kamp mot det autokratiske regimet. Det kan argumenteres for at resultatet av begge revolusjonene var vellykte i første omgang, ettersom begge land oppnådde en demokratiseringsprosess og frie valg, men dagens politiske situasjon viser at Egypt har reversert tilbake til autokrati, noe Tunisia ikke har.

6. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg hatt et mål om å finne ut hvilke faktorer som har vært avgjørende for at det endte forskjellig i Tunisia og Egypt etter den arabiske våren. Jeg introduserte innledningsvis to hypoteser, H^1 og H^2 . H^1 sier at: militærets styrke, kapasitet og relasjoner til regimet og samfunnet forøvrig var betydelig for det ulike utfallet av revolusjonene i Tunisia

og Egypt under den arabiske våren. Med utgangspunkt i oppgavens empiri og teoretiske forankring, finner jeg mye som støtter denne hypotesen. Militæret i Egypt har historisk sett vært sterkere og hatt en høyere grad av politisk tilknytting til styresmaktene enn militæret i Tunisia, noe som gjorde at de hadde en tvetydig rolle. Først støttet de opprøret mot Mubarak og støttet frie valg, senere gjorde de militærkupp mot det styret som ble valgt etter den arabiske våren. Tunisias militære har vært svakere og spilte en mindre politisk rolle i landet før revolusjonen. De holdt seg i bakgrunnen under opprørets første fase, men gikk inn og arresterte støttespillere for det avgåtte regimet når de forsøkte å etablere en regjering. Dermed åpnet de for frie valg. H² presenterer at: sivilsamfunnets grad av organisering og relasjon til regimet har spilt en vesentlig rolle for om demokratiseringen har lyktes i Tunisia og Egypt etter den arabiske våren. Også her vil jeg hevde at dette stemmer mye overens med funnene mine. Sivilsamfunnet i Tunisia har både vært og er mer selvstendig og bedre organisert enn sivilsamfunnet i Egypt. Dette bidro til at den arabiske våren fikk et mer vellykket utfall i Tunisia. Som et viktig redskap for sivilsamfunnet og et sentralt tema under den arabiske våren, har jeg sett nærmere på IKT og hvordan dette har påvirket demokratiseringsprosessen. Jeg kom frem til at IKT og sosiale medier hadde en generell forsterkende effekt på organiseringen av sivilsamfunnet, men at det i seg selv ikke var nok for demokratisering. Oppgaven viser at IKT har fungert som en plattform for både sivilsamfunnsaktører og styresmaktene.

Litteraturliste

Abuzayyad, Z. (2012). The Arab Spring and Its Implications. *Palestine - Israel Journal of Politics, Economics, and Culture; East Jerusalem*, vol. 18(1). s. 1 Hentet fra:

<https://search.proquest.com/docview/921635133?accountid=12870>

Alaimo, K. (2015). How the Facebook Arabic Page “We Are All Khaled Said” Helped Promote the Egyptian Revolution. *Social Media + Society*, vol. 1 (2). s. 1-10. Hentet fra:

<https://doi.org/10.1177/2056305115604854>

Anderson, L. (2014). *The State and Social Transformation in Tunisia and Libya, 1820-1980*. Princeton: Princeton University Press.

BBC. (2014, 3. mars). Egypt police jailed over 2010 death of Khaled Said. *BBC*. Hentet fra:

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-26416964>

Beinin, J. (2009). Workers’ Protests in Egypt: Neo-liberalism and Class Struggle in 21st Century. *Social Movement Studies*, vol. 8 (4). s. 449-454. Hentet fra: :

<https://doi.org/10.1080/14742830903234320>

Beinin, J. (2012). Egyptian Workers and January 25th: A Social Movement in Historical Context. *Social Research*, vol.79(2). s. 323-348. Hentet fra:

<https://www.jstor.org/stable/23350068>

Bellin, E. (2004). The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective. *Comparative Politics*, vol. 36(2). s. 139-157. Hentet fra:

<https://www.jstor.org/stable/pdf/4150140.pdf?refreqid=excelsior%3A0cb91d373e077f15cf08ef9ffae2f7a0>

Bellin, E. (2018). The Puzzle of Democratic Divergence in the Arab World: Theory Confronts Experience in Egypt and Tunisia. *Political Science Quarterly*, vol. 133(3). s. 435-474. Hentet fra: <https://doi.org/10.1002/polq.12803>

Bennet, A., & Checkel, J. (2014). *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool* (Strategies for Social Inquiry). Cambridge: Cambridge University Press. Hentet fra: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139858472>

Boulby, M. (1988). The Islamic Challenge: Tunisia since Independence. *Third World Quarterly*, vol. 10(2). s. 590-614. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/3992658>

Breuer, A., Landman, T. & Farquhar, D. (2015). Social media and protest mobilization: evidence from the Tunisian revolution, *Democratization*, vol. 22(4). s. 764-792. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/13510347.2014.885505>

Cody, E. (1980, 21. februar). Sadat Presses Bill to Punish Dissent. *The Washington Post*. Hentet fra: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/02/21/sadat-presses-bill-to-punish-dissent/9595ded2-b59c-4780-92e1-544322019878/>

Diamond, L. (2010). Liberation Technology. *Journal of Democracy*, vol. 21(3). s. 69-83. Hentet fra: <https://www.journalofdemocracy.org/wp-content/uploads/2012/01/Diamond-21-3.pdf>

Dunne, M., & Radwan, T. (2013). Egypt: Why Liberalism Still Matters. *Journal of Democracy*, vol. 24(1). s. 86-100. Hentet fra: <https://muse.jhu.edu/article/495757/pdf>

El-Khawas, M. (2012). Tunisia's Jasmine Revolution: Causes and Impact. *Mediterranean Quarterly*, vol. 23(4). s. 1-23. Hentet fra: <https://doi.org/10.1215/10474552-1895357>

Freedom House. (2020). Freedom in the world: Tunisia. Hentet 21. mai fra: <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2020>

Gelvin, J. (2015). *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know* (2. utg.). New York: Oxford University Press.

Härdig, A. (2015). Beyond the Arab revolts: conceptualizing civil society in the Middle East and North Africa. *Democratization*, vol. 22(6). s. 1131-1153. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/13510347.2014.917626>

Hashim, A. (2011). The Egyptian Military, Part One: From the Ottomans Through Sadat. *Middle East Policy*, vol. 18(3). s. 63-78. Hentet fra: <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2011.00498.x>

Hussain, M., & Howard, P. (2013). What Best Explains Successful Protest Cascades? ICTs and the Fuzzy Causes of the Arab Spring. *International Studies Review*, vol, 15(1) s. 48-66. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/24033167>

Kamrava, M. (2000). Military Professionalization and Civil-Military Relations in the Middle East. *Political Science Quarterly*, Vol. 115 (1). s. 67-92. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/2658034>

Lipa, M. (2016). Internal Determinants of Authoritarianism in the Arab Middle East. Egypt before the Arab Spring. *Hemispheres*, vol. 31(3). s. 57-67. Hentet fra: <https://search.proquest.com/docview/1867104133?pq-origsite=gscholar>

Lutterbeck, D. (2018). *Arab Uprisings and Armed Forces: Between Openness and Resistance*. London: Ubiquity Press. Hentet fra: <https://doi.org/10.5334/bbm>

Lynch, M. (2011). After Egypt: The Limits and Promise of Online Challenges to the Authoritarian Arab State. *Cambridge University Press*, vol. 9(2). s. 301-310. Hentet fra: <https://doi.org/10.1017/S1537592711000910>

Mahoney, J. (2015). Process Tracing and Historical Explanation. *Security Studies*, vol. 24(2). s. 200-218. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/09636412.2015.1036610>

Masri, S. (2017). *Tunisia: An Arab Anomaly*. New York: Colombia University Press.

McCarthy, R. (2014). Re-thinking secularism in post-independence Tunisia. *The Journal of North African Studies*, vol. 19(5). s. 733-750. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/13629387.2014.917585>

Morozov, E. (2011). Whither Internet Control? *Journal of Democracy*, vol. 22(2). s. 62-74. Hentet fra: <https://muse.jhu.edu/article/427161>

Netterstrøm, K. (2016). The Tunisian General Labor Union and the Advent of Democracy. *Middle East Journal*, vol. 70(3), s. 383-398. Hentet fra:
<https://www.jstor.org/stable/26426626>

Osman, T. (2013). *Egypt on the Brink – Chapter 4: The Rise of Liberal Capitalism*. Yale University Press. Hentet fra:
<https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt5vm1bv.12.pdf?refreqid=excelsior%3A2a78fcea2a781d3192932a8eb5d14a0f>

Pascoe, R. (2015). Nasser and the Modernization of Egypt. *Arena Journal*, no. 44. s. 156-177. Hentet fra:
<https://search.proquest.com/docview/1732602769?OpenUrlRefId=info:xri/sid:primo&accountid=12870>

Pool, I.S. (1983). *Technologies of Freedom*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Ranko, A. (2012). *The Muslim Brotherhood and its Quest for Hegemony in Egypt: State Discourse and Islamist Counter-Discourse*. Hamburg: University of Hamburg.

Robbins, M. (2015). People Still Want Democracy. *Journal of Democracy*, vol. 26(4). s. 80-89. Hentet fra: <https://muse.jhu.edu/article/595925>

Sayyid-Marsot, A.L. (2007). *A History of Egypt: From the Arab Conquest to the Present* (2. utg.) New York: Cambridge University Press.

Schmidt, S. (2013). Militærets betydning for demokratisering under Det Arabiske Forår. *Internasjonal Politikk*, årg. 71(4). s. 479-503. Hentet fra:
https://www.idunn.no/ip/2013/04/militaerets_betydning_for_demokratisering_under_det_arabiske

Soliman, S. (Oversatt av Daniel, P.). (2010). *The Autumn of Dictatorships: Fiscal Crisis and Political Change in Egypt under Mubarak*. Stanford: Stanford University Press.

Stepan, A. (1971). *The Military in Politics: Changing Patterns in Brazil*. Princeton and London: Princeton University Press.

Tadros, S. (2013). Pendulum of Power. *Hoover Digest*, no. 4. s. 106-110. Hentet fra: <https://www.hoover.org/research/pendulum-power>

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal

Vandewalle, D. (1988). From the New State to the New Era: Toward a Second Republic in Tunisia. *Middle East Journal*, vol. 42(4). s. 602-620. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/4327835>

Wiktorowicz, Q. (2000). Civil Society as Social Control: State Power in Jordan. *Comparative Politics*, vol. 33(1). s. 43-61. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/422423>

Wilder, K. (2015). The origins of labour autonomy in authoritarian Tunisia. *Contemporary Social Science*, vol. 10 (4). s. 349-363. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/21582041.2016.1220612>

Woldring, H. (1998). State and Civil Society in the Political Philosophy of Alexis de Tocqueville. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, vol. 9(4). s. 363-373. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/27927623>

Wolf, A. (2013). An Islamist 'renaissance'? Religion and politics in post-revolutionary Tunisia. *The Journal of North African Studies*, vol. 18(4). s. 560-573. Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/13629387.2013.829979>

Zemni, S. (2017). The Tunisian Revolution: Neoliberalism, Urban Contentious Politics and the Right to the City. *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 41 (1). s. 70-82. Hentet fra: <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12384>

